

Raport privind al doilea seminar al Școlii Europene Ovidiu Șincai *Ediția 2007-2008* Odorheiu Secuiesc, 10-13 aprilie 2008

În perioada 10-13 aprilie 2008 a avut loc, la Odorheiu Secuiesc, al doilea seminar al Școlii Europene Ovidiu Șincai – ediția 2007-2008, cu tema ***Politică și societate într-o democrație europeană***. Prelegerile au fost susținute de către **Alexandru Radu, Profesor la Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” din București** – *„Relația dintre funcțiile partidelor politice și sistemele electorale”*, **Gabriel Andreescu, Director al Noii Reviste de Drepturile Omului** – *„Comunitate, individ, libertăți și constrângeri”*, **Bogdan Olteanu, Președinte al Camerei Deputaților, Președinte al Curții de Onoare și Arbitraj a PNL** – *„Relația omului politic cu cetățenii”*, **Daniel Barbu, Profesor la Facultatea de Științe Politice a Universității din București** – *„Limitele democrației”* și **Doru Pop, Profesor la Facultatea de Teatru și Televiziune a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca** – *„Mass-media: libertate și / sau responsabilitate”*. În urma dezbaterilor au reieșit următoarele idei:

1. Alexandru Radu – „Relația dintre funcțiile partidelor politice și sistemele electorale”

În prima parte a cursului au fost făcute câteva precizări privind rolul partidelor politice și schimbările realizate în sistemul electoral din România cu prilejul următoarelor alegeri legislative care vor avea loc la sfârșitul acestui an. În acest moment sunt desemnați candidații pentru alegerile locale, ceea ce reprezintă una din funcțiile importante ale partidelor politice. La fel de importantă, însă, este funcția formativă și informativă, care creează posibilitatea de a propune cetățenilor lideri și candidați capabili.

În prezent, nu se poate concepe o guvernare democratică fără partide politice. Experimentele realizate până în prezent în unele țări din Orientul Mijlociu (Libia, țările Golfului) au demonstrat că în lipsa unor partide politice se ajunge la dictatură. Totuși, existența partidelor politice nu garantează existența unui sistem democratic. Acest lucru este realizat de alegeri libere și periodice, ce creează o verigă de legătură între populație și reprezentanții ei. Rolul esențial al partidelor din democrațiile reprezentative este să asigure această conexiune între guvernanți și guvernați. Conexiunea are un singur sens: guvernanții sunt aleși de guvernați prin relația de reprezentare.

În același timp, însă, partidele politice pot constitui și o sursă a relelor pentru că au o tendință de autonomizare în raport cu societatea și de auto-reprezentare în locul reprezentării cetățenilor. În acest caz poate rezulta o societate partitocratică unde puterea nu mai aparține poporului, ci doar partidelor politice. Din acest punct de vedere, lipsa unei alternanțe la putere poate fi un indicator al imaturității unei democrații.

În România, alegerile pentru senatori și deputați sunt reglementate de Legea 373/2004, prevederile sistemului electoral preluând prevederile Legii 68. În prezent

systemul nu s-a schimbat, el fiind bazat pe votul pentru liste de partid închise cu distribuția mandatelor la două niveluri: circumscripția electorală (județul) și redistribuirea la nivel național. Redistribuirea se face pe baza metodei d'Hondt cu prag electoral (3% până în 2000 și 5% de atunci). Datorită magnitudinii mici a circumscripției, care duce la apariția unui

„prag efectiv” mai mare, indicele de disproporționalitate al sistemului este mare (7%).

Introducerea sistemului uninominal nu s-a produs în România, pentru că acest sistem nu există! De fapt există trei tipuri: majoritar, proporțional și mixt. Noul sistem este de fapt mixt. Cetățenii vor alege candidații în mod nominal, în circumscripții cu câte un singur reprezentant. Legea 35/2008 reglementează noul sistem. Doar procedura de vot s-a schimbat, fără a se schimba circumscripția județeană. Dacă un candidat nu obține 50% + 1 din voturi la nivelul circumscripției, voturile se redistribuie la nivel de circumscripție județeană sau național, ca și până acum. În același timp, președintele Consiliului Județean va fi ales cu prilejul alegerilor locale de la 1 iunie prin vot majoritar cu un singur tur.

Aplicarea metodei d'Hondt avantajează partidele mari, iar ierarhia electorală națională devine decisivă. În România rezultatele sistemului mixt sunt similare sistemului german, însă interfața este falsă, pentru că se aleg persoane care sunt apoi redistribuite proporțional cu votul național.

În urma aplicării sistemului este probabil ca numărul total de senatori și deputați să crească, ceea ce asigură însă o reprezentativitate mai corectă. Dacă numărul de parlamentari s-ar fi redus, birocrația ar fi crescut pentru că efortul de a acoperi circumscripția ar fi trebuit să fie redistribuit. Locurile câștigate ca urmare a aplicării regulii majorității se vor adăuga la locurile câștigate prin vot proporțional. În practică, doar candidații independenți au șanse să își câștige locurile în mod direct. Pragul alternativ de 3 senatori și 6 deputați aleși prin vot majoritar este foarte greu de atins de

vreun partid, cu excepția UDMR. Partidele mici pot să intre în parlament cu ajutorul candidaților independenți puternici desprinși de partid, dar cu riscul de a avea mai puține voturi ca urmare a redistribuirii proporționale.

Concluzia a fost că am trecut de la un sistem proporțional la un alt sistem proporțional cu o interfață uninominală. În realitate, sistemul electoral nu duce la schimbarea relațiilor dintre cetățeni și politicieni. În cadrul circumscripției, la nivelul partidului, mandatele sunt atribuite în funcție de voturile primite de fiecare candidat. În principiu, este vorba despre un experiment la nivel național. Pentru acest sistem este necesară o redesenare a circumscripțiilor. Va apărea o circumscripție în plus pentru românii din străinătate.

În a doua parte a cursului a fost prezentată o simulare a funcționării noului tip de vot într-o circumscripție fictivă. Regula de împărțire a fost populația, realizându-se colegii egale cu reprezentări egale. În urma simulării a rezultat faptul că, în mediul urban, împărțirea circulară favorizează votul ideologic, iar împărțirea transversală favorizează votul concurențial. Procedurile politice aplicate în România favorizează, însă, partidele mari. De fapt, adevărata schimbare în relațiile dintre cetățeni și politicieni trebuie să aibă loc la nivelul partidelor politice. Partidele trebuie să se identifice cu idei și programe și nu cu doar cu anumite persoane.

2. Gabriel Andreescu – „Comunitate, individ, libertăți și constrângeri”

Prima parte a cursului s-a axat pe introducerea în temă folosindu-se o serie de repere teoretice. În acest context, au fost identificați trei actori principali: națiunea, comunitatea și persoana (în sensul juridic al definiției, care are mai multă greutate decât conceptul de „individ”). Există mai multe raporturi care se stabilesc între cei trei actori, care sunt principalele entități posesoare de drepturi într-o societatea.

Națiunea are un drept colectiv care reprezintă și un element normativ în dreptul internațional, sub forma dreptului la autodeterminare (cu conotațiile sale interne și externe) și la stabilirea de relații cu alte state. Deseori drepturile naționale sunt puse în contradicție cu drepturile comunităților și persoanelor.

Relația dintre națiune și persoană

Dreptul la autodeterminare se manifestă prin suveranitatea unui stat. Acest lucru presupune și faptul că orice persoană de pe teritoriul aceluia stat este înzestrată cu drepturile și libertățile fundamentale. De multe ori, însă, se creează tensiuni în acest raport, dar există și o manifestare pozitivă: drepturile politice sunt cele care asigură procesul creării formei de guvernământ a *autodeterminării*, văzută ca participare la un drept colectiv. În cazul Transnistriei, însă, drepturile și libertățile persoanelor se situează la un nivel inferior decât în restul Republicii Moldova, ceea ce infirmă dreptul la autodeterminare al regiunii respective. Istoria poate avea relevanță în prezent, sub forma dreptului internațional, însă nu se poate generaliza recursul la istorie, care reprezintă doar o lungă suită de anomalii. Ordinea internațională de după 1945 presupune o nouă eră în care lucrurile au fost luate de la zero, cu o mai mică importanță a trecutului.

Raportul dintre națiune și comunități

Drepturile colective ale comunităților reprezintă un element foarte contestat în prezent. Formal există Convenția Internațională privind Prevenirea și Pedepsirea Crimei de Genocid care constituie baza prevenirii exterminării unor comunități

minoritare. Aceste drepturi sunt cunoscute în general sub denumirea de drepturi speciale.

În cazul provinciei Kosovo s-au înfruntat dreptul la autodeterminare și dreptul la suveranitate națională. De fapt, dreptul internațional este un ansamblu de reguli care trebuie gândit pentru fiecare caz în parte. În alte situații cele două principii se pot completa, după cum dovedește exemplul UDMR, care a avut un rol foarte important în procesul de democratizare a României.

Participarea UDMR la alegeri este un drept al unei comunități minoritare pe care Constituția României l-a acordat în 1991, în ciuda existenței unui discurs politic contrar la acea vreme. În schimb, dreptul de autodeterminare al unei minorități în sine nu este un element al dreptului internațional.

Raportul dintre comunitate și persoană

Drepturile comunităților nu au voie, de obicei, să prevaleze în fața drepturilor persoanelor. De exemplu, tradiția minorității romilor interzice fetelor continuarea educației după prima menstruație și permite căsătoria lor după acest moment. Tradiția respectivă vine în conflict, în mod evident, cu drepturile persoanei.

Însă nici un drept nu este absolut. De exemplu, în cazul comunității Amish din Statele Unite, dreptul acesteia prevalează asupra dreptului persoanei. Acest lucru se întâmplă și datorită unei viziuni mai nuanțate asupra diverselor tipuri de drepturi peste ocean. În schimb, statul trebuie să fie atent la elemente care produc vătămarea persoanei, cum este cazul mutilării genitale a femeilor în comunitățile tradiționale islamice din Europa, și să intervină când este necesar pentru salvagardarea drepturilor persoanei.

Autonomia culturală este un exemplu de drept colectiv care nu duce la afectarea drepturilor persoanelor din grupul respectiv. În același timp, autonomia teritorială a fost în general un model de succes. Asocierea dimensiunii culturale cu dimensiunea politică permite controlul politic al autonomiei culturale și prevalența dreptului comunității asupra drepturilor persoanelor. Statul trebuie să asigure securitatea persoanei și nu să reprime manifestarea liberă a opiniilor diverse. Manifestările violente pot cauza o intervenție a forțelor de ordine, care trebuie să fie întotdeauna proporțională. Ceea ce trebuie înțeles, însă, este faptul că nu dreptul, ci exercitarea sa poate fi limitată conform unor norme precis codificate.

În partea a doua participanții au adresat întrebări invitatului și au intrat în dezbateri pe marginea principiilor enunțate în prima parte, folosind exemple concrete de pe scena internațională. Un din problemele abordate a fost intervenția din Kosovo. Astfel, s-a susținut faptul că intervenția NATO a constituit un fapt excepțional, care nu poate fi justificat decât de situații foarte grave. Ea a fost expresia unei situații în care Statele Unite reprezintă principala sursă de securitate în lume în prezent. Poziția Spaniei și Slovaciei în chestiunea independenței Kosovo ține seama de poziția opiniei publice din aceste țări.

Precedentele anterioare de secesiune a unor teritorii (de exemplu, Bangladesh în 1971) au demonstrat că soluțiile durabile rezultă din unitatea comunității internaționale. Secesiunile sunt situații excepționale, în general fiind sprijinită menținerea statu-quo-ului internațional. Ceea ce este evident, însă, analizând exemplul Kosovo este că folosirea de mijloace disproporționate pentru menținerea ordinii delegitimează principiul suveranității.

3. Bogdan Olteanu – „Relația omului politic cu cetățenii”

Prima parte a cursului a fost dedicată unei prezentări de ansamblu a situației politice la nivelul continentului european și a României. Astfel, s-a remarcat că asistăm la invazia unui val de populism în întreaga Europă. Acesta se manifestă printr-o serie de tactici populiste folosite în practica politică, cum ar fi referendumul abrogativ (folosit de curând în Ungaria, cu succes). Populismul ține de o realitate existentă la nivel european, manifestată în vechea Europă prin votul negativ acordat Tratatului Constituțional în Franța și Olanda. În România se consideră că trecerea la un sistem uninominal poate opri această tendință. În alte țări (de exemplu, Franța) se consideră că, dimpotrivă, un sistem proporțional servește mai bine sistemul democratic, evitându-se reacțiile violente ale grupurilor marginalizate și excluse.

Reprezentarea e o funcție esențială a democrației. În România s-a optat pentru o reprezentare mai directă a cetățeanului. Însă izolarea parlamentarului în circumscripția lui poate duce la „provincializarea” politicii românești. Politicianul român va trebui să

găsească un echilibru între problemele locale și cele globale. Sistemul electoral adoptat în prezent este similar celui din Slovenia. Mecanismele interne de partid sunt cele care trebuie să funcționeze pe noua logică electorală. Persoanele cu notorietate vor fi avantajate, dacă au structuri de putere reală în spate. Ele

vor avea un cuvânt mai greu de spus în fața puterii centrale.

Votul uninominal a fost una din variantele posibile care a fost adoptat la presiunea opiniei publice. De fapt, modul de distribuire al noului sistem este proporțional. Colegiile electorale vor fi trasate în favoarea tuturor marilor formațiuni politice, fiecare adjudecându-și zonele de regularitate. Sistemul actual e bazat pe reprezentarea proporțională, care presupune solidaritate în interiorul partidului, dar și o concurență între candidații aceleiași formațiuni politice. Vechiul sistem nu era echitabil din acest punct de vedere la nivel local, ci doar la nivel național. Nu trebuie uitat, însă, că în sistemul constituțional românesc actual parlamentul este o reprezentare națională. În același timp, însă, a fost păstrat principiul reprezentării tuturor minorităților naționale prin cel puțin un deputat pentru a asigura prevalența dezbaterii și dialogului politic asupra marginalizării.

Partea a doua a fost alocată dezbaterii împreună cu participanții și unor întrebări privind procedurile parlamentare care au stat la baza adoptării actualului sistem electoral. Astfel s-a evidențiat faptul că la nivel parlamentar actualul sistem a fost susținut de majoritatea forțelor politice. Problema reformei interne a partidelor nu se va produce ca urmare a schimbării sistemului electoral, ci ca urmare a exercitării următorului mandat care va putea fi evaluată mai ușor de cetățean, după alegerile din acest an.

Există, totuși, pericolul ca oamenii cu expertiză să nu mai fie aleși în parlament. Însă funcția reprezentării nu implică automat și necesitatea expertizei care poate fi exercitată chiar cu mai mult succes de pe poziția de consilier parlamentar. Totuși, introducerea unui standard financiar, prin obligativitatea candidaților de a depune o anumită sumă de bani la Autoritatea Electorală Permanentă pentru a fi introduși pe buletinele de vot, creează o discriminare periculoasă.

4. Daniel Barbu – „*Limitele democrației*”

În cadrul primei părți a cursului au fost oferite câteva repere teoretice privind conceptul de democrație modernă. S-a pornit de la constatarea că democrația actuală este un lucru extrem de diferit de sistemul omonim din antichitate. Dacă în acel moment democrația semnifica un sistem de exercitare directă a puterii politice de către cetățeni, născut accidental în secolul al VII-lea î. Hr., în cadrul sistemului politic actual, caracteristica esențială este reprezentarea, născută în secolul al XIII-lea în Europa occidentală.

Sistemul actual de „guvernare liberă” a fost instaurat în secolul al XVIII-lea, incluzând progresiv elemente ale democrației de tip reprezentativ. De fapt, limita democrației actuale este reprezentarea, bazată pe recuperarea dreptului roman și pe cazul parlamentului englez. Prin funcția reprezentării cetățenii trebuie să respecte cadrul legal existent. În practică, însă, reprezentarea este o ficțiune, un element gândit, real, dar în realitatea rațiunii. Statul este, la rândul său, la fel de fictiv, deci nu există decât în măsura în care este gândit.

Reprezentarea nu poate fi redusă doar la momentul alegerii, ci este un mod de a gândi societatea umană, în cheie religioasă. Poporul este același lucru cu parlamentul într-un sistem democratic reprezentativ. Reprezentarea parlamentară este unul dintre postulatele după care se manifestă societatea politică democratică. La rândul ei, politica trebuie să ofere întrebări clare, și nu răspunsuri, la necesitatea de a trăi într-o

anumită societate. Politicienii trebuie să pună pe primul plan responsabilitatea față de alegători. De aceea, de exemplu, în Statele Unite există înregistrări ale voturilor reprezentanților și senatorilor pentru a se putea constata dacă politicienii sunt consecvenți pe anumite domenii. În mod normal, lipsa de consecvență se traduce prin demisia respectivului reprezentant sau guvern, care a pierdut alegerile.

În societatea românească nu există o definiție a categoriilor sociale după 1989. Existența unui anumit vot bazat pe categorii sociale din zona rurală nu se explică, de fapt, prin componenta socială, ci prin conjunctura specială existentă în acele zone. Alegerile europene din 2007 au demonstrat că în procesul politic românesc nu se implică decât cei care nu se simt în siguranță și care au nevoie de protecție din partea factorului politic. În practică, însă, politicienii nu pot oferi nimic, deoarece asta s-ar traduce prin coruperea electoratului, practică doar în Roma antică.

Corupția a constituit, într-adevăr, unul din subiectele comune ale secolului XX. Ea s-a datorat implicării statului în viața cetățeanului, ca urmare a orientării de tip *New Deal* aplicată de președinții americani Woodrow Wilson și Franklin D. Roosevelt, care a creat statul social al bunăstării. Prin intermediul acestui tip de stat, guvernării oferă ceva guvernaților. Democrația a conservat, din păcate, diferența dintre guvernanți și guvernați de la regimurile ce au precedat-o, deși a încercat în repetate rânduri să o elimine.

România s-a integrat și ea în criza statului bunăstării, în care nu mai există soluții tranșante, ci doar paliative. Unul din acestea este populismul, un amestec de elemente de radicalism și naționalism. El a început să se manifeste prin apariția unor mișcări noi pe scena europeană, cum ar fi Liga Nordului, Lista Pim Fortuyn sau partidele creștine nordice de tip „agenție de protest”. Ele sunt mișcări ale *contrademocrației* îndreptate în principal împotriva *establishment*-ului politic.

Pentru a evita îndepărtarea electoratului de mișcările politice tradiționale, Statele Unite au creat în anii '70 conceptul de „cultură civică”, care a servit pentru susținerea democratizării societăților din America Latină și Europa de Est. Principala manifestare a conceptului a fost finanțarea din fonduri americane a organizațiilor non-guvernamentale, numite eronat „societate civilă”. De fapt, societatea civilă este o componentă mult mai vastă a societății, acoperind spațiul dintre familie și stat și incluzând și sindicate, biserici, societăți comerciale, ba chiar partidele în unele țări (nu și în România, unde acestea sunt persoane de drept public, ca și Biserica Ortodoxă).

Clasa politică nu este același lucru cu elita politică. Prima îi include pe toți cei care sunt implicați permanent în fenomenul politic. Cea de-a doua conține doar pe cei implicați la nivelul cel mai înalt. Oamenii de afaceri nu pot fi buni politicieni pentru că au un alt tip de viziune bazat pe interesele private. Politicianul nu trebuie să vizeze doar interesele particulare ale alegătorilor care l-au votat, ci să ia în considerare interesul general. El nu poate oferi bunuri de interes particular pentru că asta poate fi considerat un fel de mită. Legătura sa cu cetățenii nu este utilă și nici de dorit, în practică, ci doar prin intermediul funcției abstracte a reprezentării.

Asumarea democrației de către diverse regimuri a dus la o neclaritate a definirii termenului în prezent. Cetățeanul critic care acuză deficitul democratic actual este, de fapt, o întruchipare a *contrademocrației*. El nu înțelege că problema parlamentului nu este de a face, atribuție exclusivă a ramurii executive, ci de a discuta problemele societății pe care o reprezintă.

În partea a doua a participanții au adresat întrebări invitatului și au intrat în dialog pe marginea unor teme de discuție lansate în prima parte. Astfel, a fost accentuat faptul că răspândirea democrației prin intermediul presei s-a produs în mod predominant în secolul al XIX-lea, nu în prezent, când sistemul există și în practică. În secolul XX vehiculul de promovare a fost statul-providență. La sfârșitul secolului trecut a fost vehiculată utopia conform căreia democrația poate fi promovată prin intermediul societății civile. În practică, singura soluție este respectul pentru procedurile legale ale sistemului de *checks and balances* și solidaritatea socială.

Legitimitatea sistemului democratic nu este conferită de alegerea de către o majoritate a cetățenilor, ci de atribuțiile constituționale ale instituțiilor publice. Participarea nu conferă în mod automat și legitimitate, care este dată de Constituție. Ceea ce leagă cetățenii de parlamentari este partidul politic. Precaritatea partidelor din România a dus la o precaritate a tuturor grupurilor sociale și a expresiei lor politice. Partidele românești au fost create mai mult pe baza unor mari probleme sociale existente. De aceea, la noi, pericolul populismului nu rezidă în coagularea grupărilor marginale, ci în populismul aplicat ca politică de stat de guvernanți.

5. Doru Pop – „*Mass-media: libertate și / sau responsabilitate*”

Prima parte a cursului a inclus o prezentare sintetică a evoluției libertății de exprimare și a conceptului de mass-media. Prima reglementare a libertății de exprimare a avut loc în Statele Unite, prin intermediul Primului Amendament al Constituției, într-o variantă non-restrictivă, prin care Congresul s-a angajat să nu adopte legi care să restrângă libertatea de exprimare. A doua reglementare a fost cea conținută în Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului din timpul Revoluției Franceze, prin care libertatea este afirmată dar nu descrisă, urmând a fi reglementată de stat.

Filosofia iluministă considera că libertatea de exprimare a individului este o consecință a abilității sale raționale. De aceea, încă de la început presa a avut un rol rațional în cadrul societății. Mai târziu, asumarea filosofiilor sociale ale pieței libere, din tradiția anglo-saxonă, a dus la dezvoltarea sistemului presei până la nivelul de presă de masă sau *mass-media*.

Conform noțiunii liberale de piață liberă, exprimarea liberă nu se poate produce decât în contextul existenței unei piețe a ideilor. De aici rezultă o mare parte a puterii

presei. Fenomenul *yellow journal* din Statele Unite este prima manifestare a presei de scandal (tabloidele), la sfârșitul secolului al XIX-lea. Prin aceasta devenea clar că instituțiile mediatică nu se mai adresau doar unei elite, ci tuturor grupurilor sociale.

Există trei funcții majore pe care presa le îndeplinește într-o societate. În primul rând, este vorba de funcția de informare.

Dezvoltarea demografică a produs o masificare a sistemului mediatic. Societățile industriale nu mai puteau funcționa fără mass-media, în condițiile existenței unor mari mase de oameni care nu puteau fi

informate în alt mod. De aceea, se poate afirma că democrația și mass-media se nasc și evoluează concomitent.

A doua funcție a presei este supravegherea, în sensul echilibrării instituțiilor publice și a opiniilor majoritare dominante. Sintagma „a patra putere în stat” nu este una de natură juridică, ea decurge din funcția de supraveghere. Prin intermediul consumului mediatic, cetățeanul delegă o parte a puterii sale individuale presei, pentru a echilibra puterea politică. Însă responsabilitatea revine doar cetățeanului, care decide ce face cu informația primită.

A treia funcție este cea de divertisment și ea răspunde unor nevoi și motivații personale, creând audiența, un mediu de masă indispensabil instituțiilor de presă. De aceea, responsabilitatea mass-media este datorată cetățenilor care formează propria audiență. În cazul presiunii comercialismului asistăm la tabloidizarea presei, mai ales în ceea ce privește această funcție. Problema apare atunci când jurnalistul e responsabil în fața proprietarului organului de presă.

Caracteristicile jurnalistului trebuie să fie gândirea critică, în sensul capacității de analiză, implicarea socială și onestitatea. În România există regulamente ale Clubului Român de Presă și ale altor asociații ale jurnaliști, care autoreglează activitatea instituției de presă. În același timp, nu oricine poate rămâne jurnalist. A fi jurnalist înseamnă și să ai rezultate în această ipostază, să stăpânești tehnica de a fi un bun jurnalist. Elementul care determină calitatea unui jurnalist este apropierea de modelul referențial. Fiind o meserie de tip breaslă, meseria de jurnalist necesită și o ucenicie corespunzătoare. Școlile de jurnalism nu sunt decât niște școli vocaționale, care permit deprinderea tehnicilor de bază și nu creează jurnaliști. Standardul minimal pe care trebuie să-l respecte jurnalistul este deontologia profesională.

A doua parte a fost dedicată unei dezbateri mai ample asupra presei din România. În acest context au fost evidențiate alte trei funcții importante ale presei: dezvăluirea, propaganda și persuasiunea. Mass-media reprezintă un ansamblu de

instrumente caracteristice ale societății actuale. Uneori, însă, monopoliurile pot afecta negativ piața presei libere.

Manipularea prin presă poate fi evitată doar prin pluralitatea de opinii. Este adevărat că există multe interese și manipulare din partea altor instituții, dar presa nu deține puterea, doar cetățeanul este cel care poate alege. Odată cu apariția blogurilor mass-media se democratizează, cetățeanul devenind o sursă directă de jurnalism.

De obicei elementul comercial primează în alegerea subiectelor din presă. Acesta indică nivelul general de interes al societății. Însă există și un rol educativ al mass-media, care trebuie îndeplinit în primul rând de mass-media publice. În unele situații extreme legea poate chiar să mențină într-un cadru normal dezvoltarea sistemului mass-media, atât public cât și privat. Ceea ce este mai important, însă, este aplicarea normelor existente în activitatea de zi cu zi. Instituțiile publice trebuie să deservească informația de interes public, cu respectarea prevederilor și practicilor europene în domeniu.

6. Evaluarea chestionarelor

Întrebările din chestionar au vizat evaluarea fiecărui conferențiar având în vedere criteriile interactivității, noutății, eficienței și conținutului informațional (pe o scară de la 1 și 5, 1 fiind cel mai jos nivel, iar 5 fiind cel mai înalt), aprecierea organizării primului seminar (comparativ cu primul), relaționarea dintre cursanți, dintre cursanți și profesori și recomandări pentru seminariile viitoare.

Aprecierea organizării primului seminar în comparație cu primul modul a fost superioară și peste medie – majoritatea cursanților acordând în acest caz calificativele: „la fel de bună” și „bună”. În ceea ce privește aprecierea relațiilor stabilite între cursanți și profesori, participanții au considerat că aceasta s-a îmbunătățit, atât între cursanți cât și cu profesorii.

Recomandările cursanților vizează următoarele aspecte: mai mult timp pentru discuții libere și lucru în echipe, abordarea unor teme apropiate de cele de la Strasbourg pentru familiarizare cu domeniile respective, abordarea unor teme punctuale la seminarul următor pentru care să se furnizeze mai multe informații, discutarea unor cazuri din activitatea de zi cu zi a participanților, mai multe recomandări bibliografice și petrecerea timpului liber în mod tradițional zonei de desfășurare a seminarului.